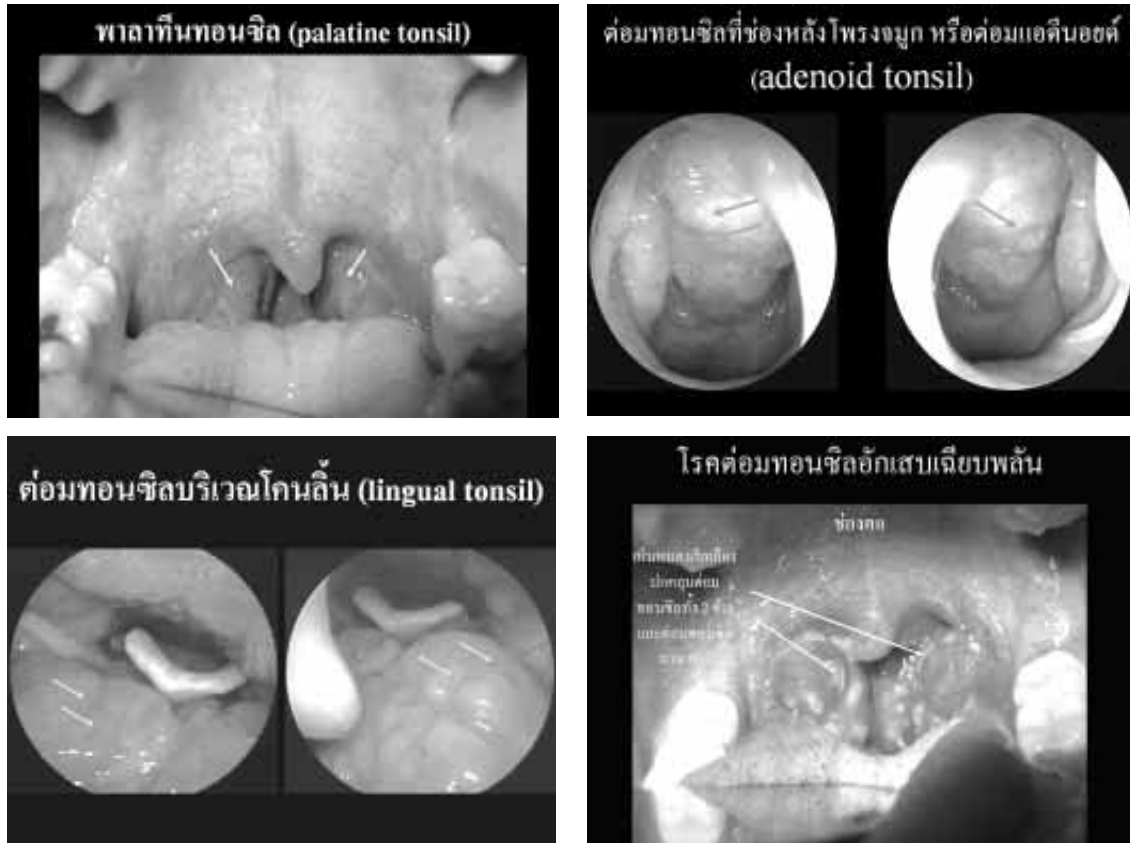

เจ็บคอจัง...ทอนซิลอักเสบ

ต่อมทอนซิล (tonsils) เป็นกลุ่มของเนื้อเยื่อประเภทต่อมน้ำเหลือง มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับระบบภูมิคุ้มกันของร่างกาย ภายในต่อมมีเม็ดเลือดขาวหลายชนิด มีหน้าที่หลัก คือ การจับและทำลายเชื้อโรคที่เข้าสู่ร่างกายทางทางเดินอาหาร หน้าที่รองลงมาคือ สร้างภูมิคุ้มกันต่อมทอนซิลพบได้หลายตำแหน่ง ต่อมที่เราเห็นจะอยู่ด้านข้างของช่องปาก มีชื่อเรียกว่า พาลาทีนทอนซิล (palatine tonsil) นอกจากนี้ ต่อมทอนซิลยังพบได้บริเวณโคนลิ้น (lingual tonsil) และช่องหลังโพรงจมูก (adenoid tonsil).

ปารยะ อาศนะเสน พ.บ.,
รองศาสตราจารย์
ภาควิชาโสต นาสิก ลาริงซ์วิทยา
คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล
มหาวิทยาลัยมหิดล

ทอนซิลอักเสบ (tonsillitis) เป็นภาวะอักเสบของต่อมทอนซิล ส่วน “คออักเสบ” (pharyngitis) มักใช้เรียกภาวะอักเสบของเนื้อเยื่อในลำคอที่อยู่บริเวณหลังช่องปากเข้าไป บางครั้ง ภาวะทั้งสอง อาจเกิดพร้อมกันได้ ส่วนใหญ่แล้วโรคต่อมทอนซิลพบมากที่สุดเ็นเด็กอายุก่อน 10 ปี เพราะหลัง 10 ปีไปแล้วต่อมทอนซิลจะทำงานน้อยลง หรือไม่ทำงานเลย แต่ในผู้ใหญ่อายุน้อยกว่า 20 ปี ก็ยังเป็นโรคต่อมทอนซิลอักเสบได้ ส่วนใหญ่มักจะไม่พบทอนซิลอักเสบในผู้ป่วยวัยกลางคนไปแล้ว ผู้ป่วยที่มีทอนซิลอักเสบเฉียบพลันจะมีอาการไข้ หนาวสั่น เจ็บคอ ผู้ป่วยบางรายอาจมีอาการปวดร้าวไปที่หู หรือปวดเมื่อยกล้ามเนื้อได้ กลืนลำบากโดยเฉพาะเวลากินอาหารจะเจ็บมาก. ผู้ป่วยเด็กที่เป็นทอนซิลอักเสบเฉียบพลันจะมีอาการน้ำลายไหล เพราะกลืนลำบากและน้ำลายจะไหลลงไปในคอไม่ได้ ก็จะไหลออกมาหรือผู้ป่วยเจ็บคอมาก ๆ อาจมีอาการอาเจียนหลังจากรับประทานอาหาร เพราะการรับประทานอาหารจะรบกวนลำคอที่เจ็บอยู่ การตรวจร่างกายพบต่อมทอนซิลโต และบวมแดง อาจเห็นหนองสีเหลืองหรือปื้นสีขาว ปกคลุมต่อมทอนซิล.

โรคทอนซิลอักเสบเฉียบพลันอาจเกิดจากการติดเชื้อไวรัส (เช่น Epstein-Barr virus ที่ทำให้เกิดโรค infectious mononucleosis, adenovirus) และแบคทีเรีย (เช่น *Streptococcus* group A) พบเชื้อราหรือเชื้อวัณโรคได้น้อย. โรคทอนซิลอักเสบเฉียบพลันในเด็กก่อนวัยเรียน มักจะเกิดจากเชื้อไวรัส และติดต่อกันได้ง่าย เพราะไม่รู้จักรักษาป้องกัน. การติดต่อเกิดจากการหายใจ ไอ จาม หรือใช้ภาชนะที่รับประทานอาหาร หรือดื่มเครื่องดื่มร่วมกัน. ส่วนโรคทอนซิลอักเสบเฉียบพลันในเด็กโตและผู้ใหญ่ มักจะเกิดจากการติดเชื้อแบคทีเรีย.

การรักษาทอนซิลอักเสบเฉียบพลัน : ปกติแพทย์จะให้การรักษาตามอาการ เช่น ให้ยาบรรเทาอาการเจ็บคอ (เช่น ยาอมแก้เจ็บคอ) ยาลดไข้ ให้ยาต้านจุลชีพ หรือยาแก้อักเสบ เพื่อกำจัดเชื้อต้นเหตุ

ถ้าการอักเสบนั้นเกิดจากเชื้อแบคทีเรีย และควรรับประทานยาดังกล่าวให้นานพอ เช่น 7-10 วัน ซึ่งในปัจจุบัน ยาในกลุ่มเพนิซิลลิน (เช่น amoxicillin) หรือ แมคโครไลด์ (เช่น roxithromycin, clarithromycin ในกรณีที่ผู้ป่วยแพ้ยาในกลุ่มเพนิซิลลิน) ยังใช้ได้ผลดี ยกเว้นเชื้อบางกลุ่ม ที่พบว่าดื้อยาแล้ว แพทย์จึงจำเป็นต้องใช้ยาปฏิชีวนะชนิดอื่น ในรายที่มีอาการมาก ๆ เช่น เจ็บคอมากจนรับประทานอาหารไม่ได้ และมีไข้สูง แพทย์อาจแนะนำให้นอนพักรักษาในโรงพยาบาล เพื่อให้น้ำเกลือและยาต้านจุลชีพทางหลอดเลือดดำ ซึ่งจะทำให้อาการทุเลาดีขึ้นเร็วกว่าการให้ยากลับไปรับประทานที่บ้าน หากแพทย์พิจารณาว่ามีสาเหตุมาจากไวรัส ก็จะทำให้ตามอาการเท่านั้น เพราะยาต้านจุลชีพไม่สามารถฆ่าเชื้อไวรัสได้ ถ้าผู้ป่วยไม่ได้รับการรักษา การอักเสบของต่อมทอนซิลอาจจะกระจายกว้างออกไปจนเกิดเป็นหนองบริเวณรอบต่อมทอนซิล (peritonsillar abscess or quinsy) แล้วอาจลุกลามผ่านช่องคอเข้าสู่ช่องปอด และหัวใจได้ (mediastinitis). นอกจากนั้น เชื้อแบคทีเรียอาจเข้ากระแสเลือด แล้วกระจายไปทั่วร่างกาย (septicemia) ซึ่งเป็นภาวะที่อันตรายอย่างมาก เพราะอาจทำให้ผู้ป่วยเสียชีวิตได้ โรคทอนซิลอักเสบเฉียบพลันที่เกิดจากเชื้อสเตรปโตคอคคัส (*Streptococcus*) สามารถทำให้เกิดโรคแทรกซ้อน เช่น โรคหัวใจ (rheumatic heart disease) และโรคไต (acute glomerulonephritis) ได้.

การปฏิบัติตัวที่ถูกต้องของผู้ป่วยจะทำให้อาการดีขึ้นเร็ว ถ้ามีอาการเจ็บคอ หรือระคายคอร่วมด้วย ควรรับประทานอาหารอ่อน ๆ เช่น โจ๊ก หรือข้าวต้มที่ไม่ร้อนจนเกินไป หลีกเลี่ยงอาหารที่มีรสเผ็ด หรือรสจัด หลีกเลี่ยงการสูบบุหรี่ หรือดื่มเครื่องดื่มที่มีส่วนผสมของแอลกอฮอล์ หลีกเลี่ยงการใช้เสียงชั่วคราว ควรพยายามทำความสะอาดบ่อย ๆ โดยเฉพาะหลังรับประทานอาหาร ด้วยการแปรงฟัน หรือกลั้วคอด้วยน้ำยาบ้วนปาก, น้ำเกลืออุ่น ๆ หรือน้ำเปล่าหลังอาหารทุกครั้ง เนื่องจากการที่ไม่รักษาความสะอาดในช่อง

ปากให้ดี อาจมีเศษอาหารตกค้างในช่องปากและลำคอ ทำให้ทอนซิลอักเสบมากขึ้นได้.

น้ำยาบ้วนปากจะช่วยลดปริมาณของเชื้อแบคทีเรียได้บ้าง (ชั่วคราว) ในรายที่มีการอักเสบติดเชื้อบริเวณคอ น้ำยาบ้วนปากบางชนิด อาจมีส่วนผสมของยาลดการอักเสบหรือยาชา ช่วยลดอาการเจ็บคอได้ น้ำยาบ้วนปากมีหลายชนิด ควรเลือกใช้ชนิดที่ไม่มีส่วนผสมของแอลกอฮอล์ หรือมีน้อยที่สุด เพื่อป้องกันการระคายเคืองต่อเยื่อของปาก หลีกเลี่ยงน้ำยาที่มีส่วนผสมของกรด เพราะจะทำให้ผิวฟันกร่อน เคลือบฟันบางลง และเกิดอาการเสียวฟันตามมาได้ ถ้าใช้แล้วรู้สึกว่ามีอาการเจ็บคอ หรือระคายเคืองมากขึ้น ก็ไม่ควรใช้ ก่อนใช้ต้องศึกษาส่วนผสมและวิธีใช้ข้างขวดให้ดีก่อน ควรใช้ในปริมาณพอเหมาะ เป็นระยะเวลาสั้นพอควร ถ้าเป็นแบบเข้มข้น ควรเจือจางเพื่อหลีกเลี่ยงอาการแสบร้อนระคายเคือง. เราสามารถทำน้ำยาบ้วนปากได้เองง่ายๆ โดยใช้เกลือป่นประมาณครึ่งช้อนชาถึงหนึ่งช้อนชาละลายในน้ำอุ่นก่อนแก้วใช้บ้วนปากได้ดี ประหยัด และปลอดภัย.

หากเป็นต่อมทอนซิลอักเสบเฉียบพลันบ่อยๆ ต่อมทอนซิลจะโตขึ้น แล้วเปลี่ยนสภาพเป็นแบบเรื้อรัง และอาจมีการอักเสบอย่างเฉียบพลันเป็นๆ หายๆ ได้. การที่ต่อมทอนซิลโต จะทำให้เกิดร่องหรือซอก ซึ่งเศษอาหารอาจเข้าไปตกค้างอยู่ได้ อาจทำให้เกิดการอักเสบยืดเยื้อออกไป.

การตัดต่อมทอนซิล (tonsillectomy) โดยทั่วไป แพทย์จะพิจารณา เมื่อ

1. เป็นภาวะต่อมทอนซิลอักเสบเรื้อรังที่รักษาด้วยยาไม่ได้ผล หรือเกิดการอักเสบปีละหลายครั้ง หลายปีติดต่อกัน ทำให้ผู้ป่วยมีคุณภาพชีวิตที่แย่งลง เช่น ต้องขาดงาน หรือขาดเรียนบ่อย.
2. เมื่อต่อมทอนซิลโตมากๆ ทำให้เกิดอุดกั้นทางเดินหายใจ และมีอาการนอนกรน และ/หรือภาวะหยุดหายใจขณะหลับตามมา.
3. ผู้ป่วยที่มีต่อมทอนซิลโต และแพทย์สงสัยว่าอาจเป็นมะเร็งของต่อมทอนซิลโดยตรง หรือมีมะเร็งที่ต่อมน้ำเหลืองบริเวณคอ แล้วหาตำแหน่งมะเร็งต้นเหตุไม่พบ แต่แพทย์สงสัยว่าอาจเป็นมะเร็งที่มาจากต่อมทอนซิล.

การผ่าตัดเอาต่อมทอนซิลออก เป็นการกำจัดไม่ให้ต่อมทอนซิลติดเชื้อบ่อย สำหรับผู้ป่วยเด็กทางเดินหายใจจะโล่งขึ้นด้วย ใน **การตัดต่อมทอนซิลทิ้ง** ไม่มีข้อเสีย เมื่อตัดทิ้งตามข้อบ่งชี้ที่ถูกต้องและเหมาะสมต่อมทอนซิลที่ตัดทิ้งมักจะเป็นต่อมที่ไม่ทำงานแล้ว จึงไม่ฆ่าเชื้อโรค แต่จะเป็นแหล่งสะสมเชื้อโรคแทน เนื่องจากมีต่อมน้ำเหลืองในช่องคออีกมากมายที่ทำงานจับเชื้อโรคแทนต่อมทอนซิลได้ การผ่าตัดเอาต่อมทอนซิลออกจึงไม่ได้ทำให้ภูมิคุ้มกันของร่างกาย หรือของช่องปากลดลงแต่อย่างใด.